

מדינת ישראל - ערך קדושת

עד הקיץ האחרון, היה מקובל בחוגי הציונות הדתית שלמדינת ישראל יש ערך קדושת. ביארנו שהיא ראשית צמיחת גאולתנו. התפללנו לשלומה בדבקות, והקפדנו לעמוד על רגלינו בשעת התפילה לשלום המדינה, כיוון שהיא ראשית צמיחת גאולתנו. ואולם, בחודשים האחרונים אנו שומעים ששוב אין הדבר ברור כל כך לכלל הצבור. בקצה המחנה (או במרכזו) אנו שומעים קולות הקוראים להפסיק להתפלל לשלום המדינה¹, או לפחות להתחיל לתמוה, האומנם יש לה ערך קדושת, או האם היא ראשית צמיחת גאולתנו. מכאן עולה הצורך לשוב, להזכיר ולהגדיר מהו ערכה הקדושת של המדינה, וכן לענות על השאלות מה מחייב אותנו אותו ערך, וכיצד הוא בא לידי ביטוי בתפוכות הזמנים.

א. קדושת המדינה - מצד כיבוש הארץ ומצד הגאולה

על השאלה הראשונה, מהו מקור קדושתה של המדינה, אענה בקיצור נמרץ. אפשר לכתוב ספרים שלמים על השאלה הזאת, וכבר נכתבו ספרים שלמים על השאלה הזאת. אבל בהנחה שקוראי 'צהרי מצויים בחומר², ואין צורך אלא להזכיר לקורא את אשר כבר ידע, אענה בקיצור: להקמת ממלכה בארץ ישראל יש חשיבות משתי בחינות, שהן למעשה אחת: המצוה והגאולה. **המצוה:** אנו מצווים לרשת את הארץ, ולהקים בה ממלכה (במדבר לג, נג), והרמב"ן (נוספות), מצוות עשה ד) מונה זאת כמצווה, ואומר: שנצטוונו לרשת את הארץ.... ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה". מלשון הרמב"ן נראה שעיקר המצוה לדעתו היא מצד הארץ, שהארץ תִּנְחַל. הפסוקים שהוא מביא הם מפרשת מסעי, העוסקת בחיוב לרשת את הארץ ולהורישה,

1. השאלה עולה ביתר חריפות לאור העובדה שלאחרונה נראה שמדינת ישראל הקיימת, מכזיבה. היא איננה מביאה לידי גאולה אלא לידי חורבן. לכן רבים במחנה קוראים עכשיו להחרים את המדינה, להפסיק להתפלל לשלומה, להפסיק להתייחס אליה כאל תהליך א-להי קדוש, להפסיק להתגייס לצה"ל ולהפסיק לראות בו חשיבות, כיוון שצה"ל והמדינה חטאו.

ואולם, לאלה יש להשיב: אם אתם רוצים, מדינת ישראל יכולה להיעלם מהמפה כבר מחר. יש באזור מספיק כוחות שיכולים לרצות לעשות כן. האם מישוהו מכם באמת מעוניין בכך? בטוחני שלא. ולא רק מפני שאם זה יקרה אתם חוששים לחיכם, ממניעים של תורה ואמונה אתם חושבים שמצב כזה הוא חמור. הוא נסיגה בתהליך הגאולה. הוא חילול קדושת ארץ ישראל. את המצב הזה יכול למנוע רק צה"ל, ורק אם נתגייס.

יתרה מזאת: אם מדינת ישראל תרצה להוסיף ולצמצם את שטחה ושליטתה, אותם אנשים יתנגדו לכך בכל תוקף. נמצאו למדים שכולנו עדיין רואים במדינה ערך מקודש מבחינה אמונית.

2. עיי במאמריו של הרצי"ה קוק וצ"ל, "יהדות התורה - לדרישת המדינה היהודית", לנתיבות ישראל ח"א, מהדורת תשל"ט, עמ' סז-ע; "נצח אמתנו", שם עמ' פז-צג; "לתקף קדושתו של יום עצמאותנו", שם עמ' קפא-קפד; "המדינה כהתקיימות חזון הגאולה", עמ' קצב-ר.

וענייני מצוה זאת הם שלא תעמוד הארץ בשממונה או ביד גויים, **ושלא יניחו ממנה מקום**. הרמב"ן מבאר שהמצוה נוהגת בכל דור; בכל דור אסור להניח את הארץ בשממונה או ביד גויים. כמו כן הוא מבאר שהמצווה היא לרשת את כל הארץ.

עוד יש לציין, שברור שמצווה זאת היא בסיס גדול לכל קיום המצוות. שהרי התורה כתובה על מנת שתתקיים בממלכה החיה בארץ ישראל ועובדת את ה'. התורה בכללותה אינה יכולה להתקיים בשלמותה ובאופן שלם ומערכת, אלא בעם ישראל היושב ישיבה מלאה בארצו וחי בה חיים ריבוניים. בכל מצב אחר יש מצוות רבות שכלל אינן באות לידי ביטוי, והתורה איננה מתקיימת בשלמותה. התורה, אמנם, כוללת מצוות פרטיות רבות, אבל ביסודה היא באה להציג את הדרך שהי' מצווה לנהל את העולם כולו, וזה מתקיים על ידי ממלכה ישראלית העובדת את ה' בכללה. ללא ממלכה ישראלית בארץ ישראל, אפשר שכל אדם יקיים את מצוותיו הפרטיות, אך העולם אינו נוהג על פי ה'. התורה כוללת מצוות רבות של ממלכה. אמנם יש בה גם מצוות שאפשר לקיימן גם בגולה או גם ללא ממלכה, אבל ללא ממלכה אין התורה מתקיימת בשלמותה. מכך שציוותה התורה מצוות רבות על הכלל ועל הממלכה אנו למדים שהנחת היסוד של התורה היא שקיימת ממלכה. והדברים ארוכים ואין כאן המקום להאריך.

ומכאן נובע העניין השני המחייב את קדושתה של המדינה: **הגאולה**. הן בתורה והן בנביאים מובטח לנו שאחרי הגלות תבוא גאולה. בשל כל האמור לעיל, עם ישראל לדורותיו מצפה לקיום ההבטחה הזאת, ומצפה לשוב אל ה', כמאמר הפסוקים: "ושבת עד ה' א-להיך... ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך... והביאך ה' א-להיך אל הארץ... וירשתה" (דברים ל, ב-ה), ועוד פסוקים רבים האומרים זאת. האמונה בשיבתנו אל הארץ ובשיבת ה' לשכון בקרבנו, סיום עונש הגלות והשיבה אל ה', היא יסוד גדול באמונת ישראל. עם ישראל מרגיש בחסרונה של הממלכה, ולכן שואף להקמתה מחדש. הוא שואף לירושת הארץ ולהקמת ממלכה מטעם המצווה שיש בכך, ומטעם השאיפה לגאולה ולקיום המצווה מחדש.

לפיכך, כשזכינו ונגאלה הארץ, קיימנו את מצוות ירושתה והקמנו ממלכה, אנו רואים בה את ראשית צמיחת גאולתנו.

לכן, אם נשוב לשאלה שפתחנו בה: מהו ערכה הקדושותי של המדינה? התשובה היא: ערכה הקדושותי של המדינה הוא שבה מתקיימת מצוות ירושת הארץ, ושהיא מהווה שלב חשוב בגאולה, כלומר: בשיבתו של ה' אלינו ובשיבתנו אל ה'.

ב. מה מחייבת הגזרת המדינה כראשית צמיחת גאולתנו?

כיוון שהמדינה היא ראשית צמיחת גאולתנו, כאמור לעיל, עלינו לשאול מה מחייבת אותנו ההגדרה הזאת. את השאלה הזאת יש לחלק לשתי שאלות שונות:

1. מה מחייבת אותנו ההגדרה הזאת ביחס למדינה?
2. כיצד יש לנהוג במדינה שסרה מדרך הגאולה? האם עדיין נוסף ונאמר שהיא ראשית צמיחת גאולתנו?

ב"ה, זכינו שהחלה להתקיים בנו השאיפה והתשוקה של כל הדורות. שבנו לארצנו, גאלנו אותה וירשנו אותה. התקדמנו צעד חשוב אל הממלכה העובדת את ה'. לפיכך אנחנו חייבים להודות למי שעשה לנו את הנסים והנפלאות האלה. אנו אומרים הלל ביום העצמאות ומתפללים לשלום המדינה, כי אנו רואים בה תהליך א-להי של גאולה ושל הקמת הממלכה העובדת את ה', ואנו מוצאים שיש לשמוח בכך ששבה מלכות לישראל. אנו מתפללים לפני ה' לשלומה של ראשית

צמיחת גאולתנו. אנו חפצים בה ובשלומה ואין אנו רוצים בחורבנה. ואולם נשאלת השאלה: האם הגדרתה כראשית צמיחת גאולתנו מחייבת גם לשמוע בקולה לכל אשר תאמר? שכן, יטען הטוען, אם נפגע בסמכותה, נמצא שאנו מקטינים את כוחה ואת ריבונותה. אם דבריה אינם מתקיימים, נמצא ששלטונה אינו שלטון וריבונותה איננה ריבונות, ונמצא שאנו כמו ידנינו מבטלים את מצוות ירושת הארץ.

גם את התשובה לשאלה הזאת אפשר למצוא בדברי הרמב"ן. התורה ציוותה עלינו לרשת את הארץ ולשבת בה. ארץ ישראל קדושה היא, וקדושתה מתחללת בהיותה כבושה תחת הגוי. עלינו לגאול את אדמת הקודש ולממש את קדושתה בהיותה תחת שלטון עם ישראל³. זכינו וזכתה ארץ ישראל, והתקיימה בה היום מצווה זו וקדושה זו, והיא היום תחת שלטון ישראל, ולא תחת שלטון הגוי.

למה הדגיש הרמב"ן "ולא נעזבנה ביד הגויים זולתנו או לשממה"? למה לא הסתפק בכלל הפשוט שנצטוונו לרשת את הארץ? מכאן אפשר ללמוד שכיבוש הארץ מתבטא בכך שהיא אינה ביד הגויים ואינה שממה. מכאן יוצא שכל מי שאינו שומע בקול מוסדות המדינה, אינו מבטל את המצווה הזאת, אלא אם הוא מביא במעשיו לידי כך שהארץ תהיה ביד הגויים זולתנו או לשממה. זהו המדד לקיום המצווה: מי שמביא את הארץ לגויים או לשממה הוא העובר על המצווה. מי שמונע את מסירת הארץ לגויים או לשממה הוא המקיים את המצווה.

לא גודלו ועוצמתו של האיש היושב על כיסא השלטון ומספר הסרים למרותו הם המדד לקיום המצווה. המדד לקיום המצווה הוא "שלא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה". מצוות ירושת הארץ נובעת מקדושתה של הארץ, לכן מצווים אנו לגאול אותה ולקדשה. אין אנו מצווים לקדש את האיש השולט בה.

מכאן עולה שגם אם נמצא לומר שהגדרתה של המדינה כראשית צמיחת גאולתנו וכקיום מצוות ירושת הארץ, מחייבת שמיעה בקולה בדרך כלל⁴, בוודאי אין זה נכון כאשר האיש השולט במדינה מורה להסיג אחרו את גאולת הארץ והעם. להוראה מעין זו, דווקא מפני מצוות ירושת הארץ, מחויבים אנו שלא לשמוע⁵.

דווקא כיוון שהמדינה היא בעלת ערך קדושתו, עלינו להיאבק בכל עוז במי שמנסה לפגוע בה או להקטין את שטחה. לכן, דווקא כאשר מדובר במי שיש לו תפקיד ממלכתי, עלינו להיאבק בו בכוח גדול.

המדינה אינה ענין פרסונלי. המדינה היא עצם העובדה שיש שלטון יהודי בארץ ישראל. היא מושג מופשט. אנחנו לא שמחים בראש ממשלתנו או בנשיאנו. אנחנו שמחים בעצם העובדה שיש לנו ממשלה ונשיאות. לכן גם אין אנו מחויבים להוראות שהם נותנים אם הם סותרים את

3. עיי רמב"ם, הלי תרומות פרק א, ואכמ"ל.

4. מכוח "דינא דמלכותא דינא" או ממשפטי המלוכה של מלכות ישראל.

5. והדבר נכון לא רק לגבי ביטול מצווה זו ולא רק לגבי המדינה הזו. ואפילו מלך ממלכות בית דוד האידיאלית אין מקיימים את דבריו נגד דברי תורה (רמב"ם, הלי מלכים ג, ט). ועל אחת כמה וכמה שאין בכוח מצוות ירושת הארץ לחייב אותנו לבטל את מצוות ירושת הארץ.

ומכל מקום ניתן להביא מכאן ראיה, שאין בהפדת דברו של המלך במקום שאומר לעבור על דברי תורה משום הפחתת ריבונותו.

התורה או את תהליך הגאולה⁶. דווקא משום שאנו סוברים שהמדינה קדושה ושהיא ראשית צמיחת גאולתנו, עלינו להילחם בכל מי שפוגע בריבונותה. ערכה הקדושתו של המדינה, אין פירושו שיש ערך קדושתו עצמי למוסדותיה של המדינה ולהחלטותיהם של המוסדות הנ"ל. ערכה של המדינה מחייב אותנו להיאבק בכל הכוח ובכל האמצעים נגד כל מי שרוצה לפגוע בה או לתת את חלקה ביד הגויים. כאן עלינו להיאבק מאבק גדול, כי הוא מאבק בפני חילול הקודש. כמו כן מחייב אותנו ערכה של המדינה לשמוח בה, להודות לה עליה ולקדשה⁷.

6. אם נרצה לשים את האצבע על מקור הטעות שבגללה יש לנו נטייה לקדש את מוסדות המדינה ומנהיגיה מצד עצמם, נראה שהטעם הוא שהתרגלנו לחשוב במונחים פרסונליים ולא במונחים ענייניים. התרגלנו לחשוב שצה"ל והמדינה הם חפצי מצווה ויש לכבדם ולעזרם כי הם שלוחי מצווה; וזה נכון בדרך כלל. הצרה היא שנעשינו שטחיים. כיוון שהתרגלנו שהם שלוחי מצווה, לא שמנו לב שבמקרה מסוים הם הפכו להיות שלוחי עבירה. הפעילות וההתנהלות שלנו במאבק האחרון על ארצנו, לבשה צורה של דיון פרסונלי ולא של דיון ענייני. לא הרגשנו שאנחנו מגיינים על הערך של ארץ ישראל ועל קדושתה, אלא שאנחנו מגיינים על עצמנו מפני ה"הם". כיוון שהמאבק הוא נגד ה"הם", הרגשנו לא נעים להפעיל את כל האמצעים העומדים לרשותנו, הרגשנו שלא הוגן שבמאבק פרטי של "אנחנו" נגד "הם" נשתמש בכוח, וכך בגדנו בארץ ישראל והפקרנו אותה. המגבלות המוסריות שבהן הגבלנו את עצמנו במאבק על הארץ אינן ראויות להיקרא "שמירה על טוהר המאבק". אשה שאינה מפעילה אלימות כשאוניסים אותה סופה שתצא לא טהורה אלא טמאה. אנו שלא נאבקנו בכל הכוח מעלנו בארץ שהופקדה בידינו ויצאנו טמאים. ואף אנו לא נרצה את שולחנו שמעלנו בפקדונו, בכך שלא היינו אלימים והבאנו ל"ניצחון הרוח". כאמור לעיל, נדמה לנו שאם נפרסם ונראה כמה "הם" רשעים ובאילו תנאים רעים הם זרקו אותנו במלונות, אנו משרתים את המאבק. ולא היא. אנו מנמיכים את המאבק ממאבק בעל שיעור קומה על הערך החשוב של ארץ ישראל, למאבק קטנוני על הפגיעה בזכויותינו, למאבק של "אנחנו" מול "הם". בכך אנו מוציאים אל מחוץ לשיח הציבורי את ארץ ישראל, שהיא בעצם המטרה שלנו. אנו מסיטים את המאבק למקום אחר, ומפקירים את הפיקדון היקר שהופקד בידינו ושלמענו עלינו להיאבק.

7. לא עסקנו בשאלת השורש והמהות, אלא בשאלה הפרסונלית. כך התרגלנו כי קל יותר לחלק את העולם לטובים וירעים. התרגלנו לכך שחיילי צה"ל הם הטובים, ולא התפנינו לחשוב אם זה נכון גם במקרה הזה. התרגלנו שיש לאהוב אותם כי הם שלוחי מצווה, ולא שמנו לב שבמקרה הזה הם שלוחי עבירה. לא אמרנו בפה מלא שיש לסרב פקודה ומי שאינו עושה כן הוא "אויב" לצורך הענין, כי היינו שטחיים, כי התרגלנו שחיילי צה"ל הם הטובים. חינוך עמוק ושורשי אינו מבחין בין אנשים טובים ואנשים רעים אלא בין מעשים טובים למעשים רעים ובין דעות אמיתיות לבין דעות שקריות. מי שמחונך כך יש לו חשיבה עמוקה משלו, ואין הוא נתון להיסחפות בעדר. הוא יודע לשים לעצמו גבולות. אך כאמור, קל יותר לחלק את העולם לאנשים טובים ורעים ולהיסחף עם העדר, ועל זה נפללו התמהים שמה טעינו באומרנו שיש למדינת ישראל ערך קדושתו, ושמה אין ראוי בימים אלה להוסיף ולהתפלל לשלומה ולומר הלל ביום העצמאות, דומים מאוד לאלה המקדשים כל מילה היוצאת מפיהם של ראש הממשלה, השרים וצה"ל, וטוענים שאם אנו מתיישבים במקומות שהצבא אסר ובניגוד לדעתו אנו פוגעים במדינה ובקדושתה (חלקם אף מעלים את הטענה האבסורדית שאם אנו מניפים את דגל המדינה, וכופים את שלטון המדינה במקום שהממשלה אסרה להניף דגל ולכפות את שלטונה, אנו מקטינים את ריבונותה של המדינה באותו מקום). שתי הקבוצות האלה שוות זו לזו, בכך ששתיהן אינן מבחינות בין המדינה לבין מוסדותיה; אינן מבחינות בין המדינה לבין ראש הממשלה. המדינה בעיניהם אינה עניין ערכי רעיוני אלא ענין פרסונלי. מכאן נובע שאם המדינה קדושה יש לעשות כל מה שאומר ראש הממשלה, ואם ראש הממשלה אינו קדוש גם המדינה אינה קדושה.

ג. מדינה שחטאה

ומכאן נבוא להשיב גם על השאלה השנייה: מדינת ישראל הנוכחית עושה עבירות רבות, ולאחרונה אף מסיגה אחור את תהליך הגאולה. ואם אנו אומרים שערכה נובע מכך שעל ידה מתקיימת ירושת הארץ, גאולתה וגאולת ישראל, הרי לאחרונה המדינה הזאת הורסת בדיוק את הדבר הזה. האם גם כך נוסף ונאמר שהמדינה היא ראשית צמיחת גאולתנו, ואנו חפצים בה? כאמור, ערכה הקדושתו של המדינה אינו עניין פרסונלי, ולכן הוא אינו מעניק ערך למוסדות המדינה או לאיש העומד בראשה, אלא לעצם קיום המדינה.

מנשה מלך יהודה הכניס עבודה זרה למקדש. האם נאמר שהמקדש חטא וצריך להרסו? האם נאמר שבית דוד חטא ואין לנו חלק בדוד? חלילה. מנשה חטא ואין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין קב, ב), ולנו יש לעולם חלק בדוד ונחלה בן ישי ואנו מעוניינים במקדש. כן הדין לענייננו. על כן, כל הביקורת שיש לנו על מעשי הקיץ האחרון, לא צריכה להיות מופנית אל המדינה כמדינה או אל צה"ל כמוסד. כל הביקורת שלנו צריכה להיות מופנית באופן פרטי אל כל חייל וחייל שביצע את המעשה הנורא, ואל כל מי שנטל חלק בחורבן, החל ברמטכ"ל וכלה באחרון הטוראים שמילאו את הפקודה הנוראה⁸, אבל מדינת ישראל היא עניין קדושתו, ונמשיך להודות ולהלל לה' על שנתן לנו אותה. האנשים חטאו, לא המדינה.

אם, חלילה, כל מוסדות התורה, ראש הסנהדרין והרבנים הראשיים, יפסקו שצריך לעבוד עבודה זרה, האם מפני כך נאמר שהתורה רעה? האם נאמר שהתורה חטאה? חלילה. האנשים הם החוטאים, לא התורה. את חברי הסנהדרין החוטאים בעבודה זרה והסיתו לעבודה זרה, אם יעשו זאת במזיד, יהיה צריך לסקול ללא רחמים⁹. אך מוסד הסנהדרין הוא מוסד חשוב, והתורה היא דבר חשוב. אסור לוותר עליהם.

הטענה שהמדינה וצה"ל חטאו היא טענה אבסורדית. מדינה היא מושג מופשט. היא חפץ. חפץ קדושתו, אך חפץ. אין לה יכולת בחירה. היא אינה יכולה לחטוא. האיש היושב בראשה השתמש בה כדי לחטוא, אך מגוחך לומר שהמדינה חטאה. האיש שכבש את השלטון השתמש בשלטון כדי לחטוא, ובין השאר כדי להילחם נגד המדינה ולהקטין את שטחה. העובדה שלמגרשים היה דגל ישראל על הבגד, לא הפכה אותם לציוניים יותר או למייצגים את המדינה באמת. הם ייצגו את הרס המדינה ולא את המדינה עצמה. מעשיהם הם הקובעים, לא המדים. לא המסגרת עיקר, אלא התוכן, המעשים. האנשים האלה הם לא המדינה; הם פעלו אז כאיובי המדינה. באותו זמן הם לא היו צבא ההגנה לישראל, אלא צבא המלחמה נגד ישראל. ואלה שלחמו בהם, הם היו צבא ישראל באותה שעה. השוטרים נשאו לשקר את דגל מדינת ישראל על בגדם. לא השם קובע אלא המעשים.

אם אנשים חטאו, לא נעניש את הכלים¹⁰; מה גם שהם כלי קודש. ניאבק על כך שלהבא ייעשה

8. על פי בקשת המערכת אינני עוסק כאן בשאלות כיצד לכנות את אותם חיילים, מה צריך להיות יחסנו אליהם מכאן ולהבא, והאם נוכל אי פעם לסלוח להם.

9. על מסית נאמר: "לא תחמול ולא תכסה עליו".

10. גם במישור המעשי, כמדומני שלא עומדת על הפרק שום תכנית ריאלית להביא את הגאולה שלא מתוך המדינה הקיימת עתה. ברור שיש להחליף רבים מבעלי התפקידים במדינה, וברור שצריך לשנות רבים מחוקיה. אך כיוון שאין על הפרק תכנית להביא את הגאולה בדרך אחרת, עלינו לקדש את המדינה ולנסות לתקנה, ולהצמיח מתוכה את ממלכת ישראל המתוקנת.

בהם שימוש נכון, ונודה לה' שיזכה אותנו בהם. בעניין הזה לא התחדש דבר במאבק האחרון. כבר כשקמה המדינה ידענו שמקימיה אינם עושים זאת מתוך אהבת ה' ורצון לתקן עולם במלכות ש-די, אלא להפך. ידענו שהם מעוניינים להקים מדינה שלא תעבוד את ה', ועם זאת מצאנו שעצם העובדה שיש שלטון יהודי בארץ ישראל הוא מצווה, גם אם היא נעשית שלא לשמה, וזהו חסד מאת ה' והתקדמות בתהליך הגאולה¹¹. מצאנו שטוב לקיים מצווה שלא לשמה, מאשר לא לקיימה כלל. מצאנו שטוב שתהיה מדינה, ועם הזמן היא תתוקן. מעולם לא חשבנו שמקימיה צדיקים גדולים או מורי הוראה בישראל; פשוט מצאנו שכיוון שיש מצווה אחת שאותה הם כן מקיימים, וגם אנו לא נוכל לקיימה בלעדיהם, והם מוכנים (גם אם לא לשם שמים) לשתף אתנו פעולה באותה מצווה יקרה וחשובה, אנו אכן יכולים לשתף אותם עמנו בתחום הזה. ראינו שיש מקום לשיתוף פעולה פונקציונלי עם הציונים החילוניים בקיום המצווה. מבחינה זו לא השתנה דבר. המדינה עדיין אינה מתוקנת, ולכן חטאו ראשיה בחטא הגדול של השנה החולפת. אבל עם זאת יש התקדמות, ואפשרית התקדמות נוספת. כך שבסופו של דבר המדינה תתוקן.

מכאן עולה שאירועי הקיץ האחרון אינם צריכים להביאנו לידי שינוי יחסנו אל המדינה או הגדרתה כראשית צמיחת גאולתנו. נמשיך לראות בה תהליך א-להי-נסי של מצווה ושל גאולת ישראל, ונמשיך להעריך אותה, לכבדה ולהודות עליה לה'.

ד. ובכל זאת, מה עלינו ללמוד מהחורבן?

ובכל זאת, נשאלת השאלה: האם לא קרה דבר? האם עלינו להפטיר כדאשקד? ברור ופשוט שמכל פורענות עלינו ללמוד. רואה אדם שייסורים באים עליו, יפשפש במעשיו. ואדרבה, זה חלק מהחיים לפני ה' בארץ. ייחודה של הארץ בכך שה' דורש אותה תמיד, ואם אנו חוטאים אנו נענשים¹².

כאמור, יש הרבה מה ללמוד מהגירוש, אבל אנו נתמקד כאן בשאלה מה עלינו ללמוד ממנו לגבי

11. בשיבת ישראל לארצו יש שלבים מוקדמים שאינם אידיאליים, אך הם הכרחיים. עם ישראל יוצא ממצרים מתוך מ"ט שערי טומאה, ואף בניגוד לרצונו. הוא חוטא גדול. ולמרות זאת אנו חוגגים את יציאת מצרים. גם אברהם אבינו, בפרשת לך עדיין איננו חי בארץ בצורה אידיאלית. הוא עדיין לא מהול. לכן אברהם אינו יוזם, הוא מגיב למציאות ומתפשר איתה. אברהם יוצא למלחמה רק אחרי שלוט נפל בשבי והמלחמה היא מלחמת תגובה, שלא כמו בפרשת וירא, שבה אברהם מקדים את הפורענות, והמלאך מנוע מלהפוך את סדום עד שיבוא לוט לצוער. בפרשת לך לא ניתן לגרש את ישמעאל, ויש להתין למצב השלם של פרשת וירא. כדי למנוע מלחמה, אברהם מוכן אפילו לחלק את הארץ בינו לבין לוט. כיוון שהוא מתפשר עם המציאות, ובמציאות אין לו בן, הוא מחפש תחליפים במציאות הקיימת: לוט, אליעזר, ישמעאל.

יש תקופות בחיי העם שבהן המציאות דוחקת אותו אל הארץ, אך הוא עדיין לא במצבו השלם. הוא עדיין אינו לוקח את היוזמה לעשות את רצון ה' בשלמותו. הוא חי בצל חזון גדול, אך בפועל הוא מתפשר עם המציאות ומוצא תחליפים במה שיש. השלב הזה הוא שלב הכרחי בדרך לארץ. אך יש שלב שבו העם צריך "למול את עצמו" ולהיות תמים, לקום ולשנות את המציאות ולהטותה לרצון ה': זאת תקופה עם פחות חזון ויותר עשייה. ולפעמים צריך לחזור ולעשות בה את כל הדברים שעשינו בשלב המקדים. מלחמות שנלחמו כי לא היתה לנו ברירה, נצטרך לקום וליזום אותן ולעשות אותן מתוך ברירה כי ה' מצווה. לפעמים צריך לעשות שוב דברים שכבר עשינו בשלב המקדים והם נהרסו, כמו שאברהם חוזר בפרשת וירא על דברים שעשה בפרשת לך לך.

מקומנו בארץ.

עלינו לזכור ולהזכיר שמדינת ישראל היא ראשית צמיחת גאולתנו. איננו חיים כאן כדי להיות עם ככל העמים, אלא מפני שהיא מצווה. ובעניין זה עלינו להודות בפה מלא שחטאנו. חשבנו שכדי להתאים את עצמנו לאוזן הישראלית הממוצעת, לא כדאי לדבר על קדושת ארץ ישראל, על אמונה ועל מצוות, וכדאי לדבר על שיקולי ביטחון וכדו'. כך למעשה הודינו בשתיקה שארץ ישראל וקדושתה אינן שיקול ענייני בשאלה מה מקומנו ומה דרכנו בניהול המדינה; וסופנו שנכשלנו במערכה.

יתרה מזאת, עד כה לא עסקנו במצוות כיבוש הארץ לשמה. אדרבה, התגאינו בכך שלא אנחנו פתחנו במלחמה אלא הערבים הם שכפו עלינו מלחמה. האם ראוי שנקיים מצווה יקרה וחשובה ככיבוש הארץ רק מפני שהגויים כפו עלינו? כמובן, אם אין אנו עושים זאת מעצמנו, עדיף שנעשה בכפייה משלא נעשה כלל. אבל להתגאות בכך?! אני מקווה שעכשיו, אחרי שגורשנו משם, נשאף לחזור ולכבוש את המקום ולא משום שכופים עלינו אלא פשוט מפני שארצנו היא ואנו מצווים לכבשה. כבר שכחנו שההתיישבות אינה ערך בפני עצמו, אלא אמצעי לקיום מצוות ירושת הארץ. בזמנו, כשהקמנו את ההתיישבות, ראינו בכך דרך לרשת את חלקי הארץ האלה. אבל מאז הסכמי אוסלו ברצועת עזה, והסכמי וואי בשומרון, מרחבי הארץ כבר אינם בידינו (למעט שטח היישובים עצמם, שגם בו אין לזלזל חלילה). אבל אנחנו התייאשנו מהמטרה ודבקנו באמצעי. כשנחזור לשם בעתיד לא נשכח את המטרה הגדולה והמצווה הגדולה המוטלת עלינו שם. ונאמר בפה מלא: אנו כאן לא מסיבות ביטחוניות ולא כי גידלנו כאן דור שני ושלישי, ולא כי אנו זקוקים למקום תחת השמש. אנו כאן כי ארצנו היא ואנו מצווים לכבשה. ארצנו היא שנתן לנו ה' א-להינו.

* * *

על כן, דווקא משום מעשי המדינה בקיץ האחרון, שומה עלינו להדגיש ביתר שאת: מדינת ישראל היא ערך קדושתו. היא ראשית צמיחת גאולתנו!

12. כל אחד מאתנו חייב לפשפש קודם כול במעשיו הפרטיים ולתקנם. ועם זאת, מוטל עלינו לתקן גם את העם כולו. כולנו גוף אחד. התורה אומרת בפירוש שאם נחטא נאבד מהארץ ושהארץ מקיאה את החוטאים בעריות ובחטאים נוספים. יש בארץ הרבה גילוי עריות (כן, גם תל אביב היא בארץ וגם במה שקורה בה עלינו לטפל); יש בארץ הרבה עבודה זרה (בייה, יהודים כמעט ואינם עובדים עבודה זרה בארץ, אך אנו מצווים לאבד את העבודה הזרה של הגויים. מישהו מאתנו ניסה לעשות את זה?); השקענו הרבה מאמץ בירושת הארץ, אבל הזנחנו את המלחמה בחטאים ובחוטאים. גם את זה עלינו לתקן.

בפרט אנו למדים כך מהכישלון של השנה. אנו רואים שהנסים שעשה לנו ה' והצילנו מהגויים שעמדו עלינו לכלותנו, לא עמדו לנו בפני אחינו. הגויים לא יכלו לנו, אחינו יכלו לנו. ללמדך שאין מעצור בפני ה' להושיע. אבל אם עם ישראל לא ירצה להחזיק בארץ ולשמור את מצוותיה, "אם יפנה לבבך ולא תשמע... העידותי בכס היום כי אבוד תאבדו". לא המתיישבים חטאו אלא עם ישראל, ולא המתיישבים נעשו ואבדו מן הארץ אלא העם כולו. להזכירנו שכולנו גוף אחד, ואם לא נביא לידי כך שהגוף כולו יירש את הארץ, הגוף כולו יפסיד אותה. אבל אם נחפוץ לשוב ולרשת את הארץ, לא יתייצב איש בפנינו. כך מונהגת ממלכת ה', ודווקא מפני שהיא ממלכת ה'.

